

**ADABIYOT DARSLARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK
TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH**

Avazova Nasiba Bekmatovna

*Xorazm viloyati Yangibozor tumani 17 son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Sobirova Gulbahor

*Xorazm viloyati Yangibozor tumani 22- sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining ona
tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim sifatini oshirishda interfaol usullardan foydalangan holda o'quvchilarni o'qitishdagi muammo va yechimlar haqidagi masalalar tahlil qilinadi.*

Аннотация: *В данной статье анализируются проблемы и решения для обучения студентов с использованием интерактивных методов повышения качества образования.*

Annotation: *This article analyzes the issues and solutions for teaching students using interactive methods to enhance the quality of education.*

Kalit so'zlar: *innovatsiya, usul, demokratlashtirish, drama, intensiv, audio matn.*

Ключевые слова: *инновация, метод, демократизация, драма, интенсив, аудиотекст.*

Keywords: *innovation, method, democratization, drama, intensive, audio text.*

*Ta'limning barcha bo'g'inlarini isloh qilishni
boshladik. Ilm yo'q joyda qoloqlik, jaholat va to'g'ri
yo'ldan adashish bo'ladi. Ilm-ma'rifat va yuksak
ma'rifat kerak. Eng yaxshi meros bu yaxshi tarbiya.*

(Sh.M.Mirziyoyev)

Mamlakatimizda bugungi kunda ilm-fan, texnika va axborot-kommunikasiya texnologiyalari, ta'lim-tarbiya sifatini mazmun jihatidan yangi bosqichga ko'tarish maqsadida, o'qituvchilardan yanada yuksak mas'uliyat va vazifalarni amalga oshirishni talab qilmoqda. Chunki innovatsion pedagogik jarayonlar ta'lim muassasasi o'quv faoliyatining muhim komponentlaridan biriga aylanib bormoqda. Bu bejizga emas. Negaki, innovatsion pedagogik jarayonlar ta'lim xizmatlari bozorida, nafaqat u yoki bu ta'lim muassasasining raqobatbardosh bo'lishiga asos yaratadi, balki o'qituvchi va o'quvchi shaxsini intensiv rivojlantirish, o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyati va muloqotini demokratlashtirish, ta'lim-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish, o'quvchini faol ta'lim olish hamda o'zini shakllantirishga yo'naltirish, ta'lim texnologiyalari, metod va

vositalari hamda ta'limning moddiy-texnika bazasini modernizatsiyalash kabi vazifalarni bajaradi. Pedagoglarning kasbiy mahorati, ularning ijodkorligi, izlanuvchanligining rivojlanishini aniqlaydi. O'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishida muhim o'rin tutadi. Shu jihatdan, innovatsion texnologiyalar asosida ta'lim jarayonlari sifat va samaradorligini oshirish muammosi shaxsni rivojlantirish va uni hayotga tayyorlashga yo'naltirilgan kompleks vazifalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan ta'lim siyosatining bugungi kundagi muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun, umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagogik innovatsiyalarni tatbiq etishda o'qituvchilarning ilmiy-metodik tayyorgarligini rivojlantirish, kasbiy faoliyatini innovatsion yo'naltirish, ularni innovatsion pedagogik jarayonlarga tayyorlash masalalariga alohida ahamiyat qaratish lozim. Ta'lim jarayonida interfaol usullarni qo'llash o'quvchilarda fanga nisbatan qiziqish uyg'otish, nutqiy malaka va ko'nikmalarni hosil qilish, ularning faoliyatini nazorat qilishda yuqori samaradorlikka erishishga yordam beradi.

Yuqoridagilarga tayangan holda, bugungi kunda adabiyot darslarining samaradorligini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va AKTning ahamiyati katta. Biz buni birgina "Case-study" metodi orqali kuzatishimiz mumkin. Mazkur usul turli xil g'oyalar o'rtasidagi aloqalar to'g'risida fikrlash imkoniyatini beruvchi tuzilmani aniqlashni talab etadi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan bog'liq ravishda amalga oshadi. Bu usul o'quvchilarni faol fikrlashga chorlaydi, bilgan ma'lumotlarini yangi ma'lumot bilan bog'lashga o'rgatadi, matn mazmunini tushunib olishga qiziqish uyg'otadi.

Jahon tajribasiga tayanib, o'quvchilarning keysni hal etish texnologiyasi ikki bosqichdan iborat bo'lsa, ta'limiy maqsadlarga erishishda yanada ko'proq samaraga erishish mumkin:

Birinchi bosqich – keysni hal etish bo'yicha individual (sinf dan tashqari) ish.

Ikkinchi bosqich – keysga asoslangan holda birgalikda jamoa bo'lib (sinf da) ishlash.

Keysni yechish natijalari - kichik guruhlar tomonidan taqdimot o'tkazadi va real vaziyat yechimiga doir o'z variantlarini taqdim etadi.

Biz buni Abdurauf Fitratning "Abulfayzxon " dramasi mavzusi orqali amalda ko'ramiz:

Keysni amaliyotga tadbiq qilishdan oldin ishchi guruh o'z ishchi dastur rejasini tuzib oladi va rejaga muvofiq ishlar taqsimlanadi.

T/r	Taqdimot mavzulari	O'quvchilar uchun amal qilish muddati	O'qituvchi nazorati
1	Asar matnini to'liq o'qish	Sentabr oyining birinchi yarmi	Sentabr oyining ikkinchi yarmi
2	Asardan audio matnlar tayyorlash	Oktabr oyining birinchi haftasi	Oktabr oyining ikkinchi haftasi
3	Har bir guruhga	Oktabr oyining	Oktabr oyining

	taalluqli muammoli tayyorgarlik bo'lgan vaziyatga	uchinchi haftasi	to'rtinchi haftasi
4	Asardagi tarixiy va to'qima obrazlarni topish	Noyabr oyining birinchi haftasi	Noyabr oyining ikkinchi haftasi
5	Asar matnidan foydalanib Buxoro amirligida iste'molda bo'lgan saroydagi lavozim so'zlarni topish	Noyabr oyining uchinchi haftasi	Noyabr oyining to'rtinchi haftasi
6	Asardagi tarixiy voqealarni aniqlash	Dekabr oyining birinchi haftasi	Dekabr oyining ikkinchi haftasi

Birinchi bosqich – keysni hal etish bo'yicha individual (sinf dan tashqari) ish.

Keysni hal etish – individual (sinf dan tashqari) ish bo'lganligi uchun yuqoridagi taqvimiy ish rejasiga asosan:

- birinchidan drama oldindan har bir o'quvchiga o'qib kelishga uy vazifasi sifatida beriladi (Sentabr oyining birinchi yarmi);

- ikkinchidan AKT dan ham samarali foydalangan holda, mobil telefondan foydalanib muammoli vaziyatga javob bo'luvchi asar parchasidan audio matn tayyorlab kelish topshirig'i beriladi (Oktabr oyining birinchi haftasi).

Birinchi bosqich yakuni bo'yicha o'qituvchi o'quvchilarning bilimini, asarni to'liq o'qiganligini, audio matnlarning qay darajada mazmunli va sifatli tayyorlanganligini tekshirib, ularni keyingi bosqichga yo'naltiradi.

Ikkinchi bosqich – keysga asoslangan holda birgalikda jamoa bo'lib (sinf da) ishlash.

O'qituvchi loyihaning ikkinchi bosqichida taqvimiy ish rejaning 3-4-5-6- topshiriqlari asosida o'quvchilarni guruhlarda ishlashga yo'naltiradi. Shunga asoslangan holda sinf loyiha mavzusidan kelib chiqib, quyidagi guruhlarga ajratiladi va har bir guruh uchun muammoli vaziyat turi aniqlanadi. Muammoli vaziyat har bir guruhga alohida jadval asosida ishlash uchun beriladi.

“Ajdod” guruhiga topshiriq.

Muammoli vaziyat turi	Asardagi tarixiy shaxslar	Asardagi to'qima obrazlar
Asardagi tarixiy va to'qima obrazlarni topish (Noyabr oyining birinchi haftasi)	Abulfayzxon Nodirshoh Hakimbiy Mirvafo Ibrohimbiy	Davlat Ulfat qozi Nizom

“Avlod” guruhiga topshiriq.

Muammoli vaziyat turi	Buxoro amirligida iste'molda bo'lib bugungi kunda ham ishlatilish doirasi cheklanmagan so'zlar	Bugungi kunda iste'mol doirasi cheklangan so'zlar
Asar matnidan foydalanib Buxoro amirligida iste'molda bo'lgan saroydagi lavozim so'zlarni topish (Noyabr oyining uchinchi haftasi)	Dasturxonchi Shayxulislom Muftiy Mulla	Amir Haram boshlig'i Qozikalon Jallod Otaliq To'qsabo

“Voris” guruhiga topshiriq.

Muammoli vaziyat turi	Asardagi tarixiy voqealar	Davlat boshqaruvi bilan bog'liq bo'lgan tarixiy shaxslar haqidagi asarlar
Asardagi tarixiy voqealarni aniqlash (Dekabr oyining birinchi haftasi)	Abulfayzxonning taxtga chiqishi; Abulfayzxonning taxtdan ag'darilishi; Abdulmo'minning o'ldirilishi; Eron shohining Buxoroni egallashi; Buxoro taxtiga Yangi sulola Mangi'tlarning kelishi; Buxoro xonligining Buxoro amirligiga o'tishi	“Mirzo Ulug'bek” fojiasi “Yulduzli tunlar” romani “Avlodlar dovoni” romani “Sulton Jaloliddin Manguberdi” “Sohibqiron” dramasi “Iskandar Zulqarnayn” ertak-doston “Boburnoma”

Har bir guruh berilgan topshiriqni A2 formatidagi qog'ozga namunadagidek qilib tayyorlaydilar. Tayyorlangan ish o'qituvchi tomonidan tekshirilib ochiq dars jarayoniga taqdim qilinadi. Har bir guruh jamoa bo'lib ishlagan holda eng tashabbuskor o'quvchini guruh sardori qilib tayinlaydilar va boshqa o'quvchilar shu sardorga ma'lumotlarni to'plashda jonbozlik ko'rsatadilar.

Bugungi kunda diniy ekstremizm atalmish tushuncha, to'g'ridan- to'g'ri xohlagan joyiga kirib boradi. U hech qanaqanki hudud va makon tanlamaydi. Qayerdagi g'oyaviy bo'shliq bo'lsa o'sha joyga kirib boraveradi. Loyiha uchun aynan ushbu asarni tanlashimizdan maqsad ham shundan iboratki, inson ongida g'oyaviy bo'shliq mavjud bo'lsa, uni yot, buzg'unchi g'oyalar bilan to'ldirish oson. Aynan shunday holatni “Abulfayzxon” dramasiidagi Eron shohi Nodir shoh timsolida ko'rishimiz mumkin. Asarning uchinchi pardasi Nodir shoh va uning o'g'li Rizoqulixon suhbatini bilan boshlanadi.

Nodir shoh: "... Har o'lkani urushib olmoq siyosat emas. Urush choralarning eng so'ngg'isidir. Bir o'lkani olmoq uchun eng yaxshi chora shul o'lkaning o'zidan do'stlar topmoq, shularni ishlatmakdir. Sen Qarshidagi urushni to'xtatmasa eding, u vaqt Buxorog'a ko'mak uchun Xiva qo'shuni yetib kelar edi. Ish qiyinlashib qolar edi. Qarshidan qaytg'aningdan bu kungacha biz tirishdik, Hakimbiyni qo'lg'a oldiq. Uning qo'li bilan Buxoroni Xivadan uzoqlashtirdiq. Buxoro bu kun bizniki. Erta Xivani ham yolg'uzg'ina yoqalab, bo'g'ushimiz qulay bo'ladi"¹, deya Hakimbiy va uning o'g'li Rahimbiyga ishora qiladi. Chunki Hakimbiy Nodir shohdan o'g'lini taxtga o'tqizish va'dasini olib ulgurgan edi.

Shunday ekan bugungi kunda mamlakatimizda "Jaholatga qarshi- ma'rifat" degan ezgu g'oya asosida islom dinining insonparvarlik mohiyatini, tinchlik va do'stlik kabi oliyjanob maqsadlarga xizmat qilishini targ'ib etish kun tartibimizdagi doimiy masalalardan biri bo'lib qoladi.

O'sib kelayotgan yosh avlodning hayotda uchraydigan turli xil buzg'unchi g'oyalar qurboniga aylanmasligiga, mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishligiga zamin yaratadi. O'quvchilar o'tmish va bugunni qiyoslagan holda o'tmishdagi qilingan xatolarga yo'l qo'ymaslikka, bugungi nurafshon kunda mamlakatimiz taraqqiyotining ishonchli qo'lda ekanligiga o'zlarida kuch topadi.

Ushbu loyihadan ko'zlangan maqsad shundan iboratki: mahoratli pedagog yosh kadrlar salohiyatini oshirishda zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalaridan oqilona foydalansa, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga erishadi.

Har bir soha yuzasidan yozilgan mukammal asarlar juda oz, boshqalarida esa mana shu oz asarlarda birmuncha to'la va tiniq yoritilgan narsalar takrorlanib, suyultirilib, buziladi. Shunday ekan har bir o'qiyotgan asarimiz va har bir yozilajak kitob insonni ma'nan yuksaklikka chorlovchi kuch bo'lsa, har bir dars, mohir pedagogdan katta kuchni talab qiladigan yangi yozilajak asardir.

Abdurauf Fitrat "Saylanma"¹ - "Tamaddun" Toshkent - 2011. 208-bet.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 24-yanvar 2020-yil.
2. Abdurauf Fitrat "Saylanma" - "Tamaddun", Toshkent - 2011.
3. Golish L.V., Fayzullaeva D.M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. – T.: TDIU, 2010.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – T.: O'qituvchi, 2004.
5. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – T.: Fan, 2005.